

Emoji voor Dummies: multimodaliteit in digitale communicatie met 144 pixels

Lieke Verheijen

Emoji zijn een essentieel onderdeel van communicatie in onze digitale wereld. Je ziet de blije, boze, bange, lachende, huilende, kussende, verliefde, verdrietige en gefrustreerde gele gezichtjes overal. Je kunt je onschuldig opstellen door een emoji-engeltje met een aureool te verzenden. Dat iets of iemand cool is, toon je met een emoji die een zonnebril draagt. En schaamte voor een onhandige opmerking maak je zichtbaar met een emoji die bloost. Een chatgesprek zonder emoji is tegenwoordig bijna ondenkbaar, vooral voor de digital natives, jongeren die opgegroeid zijn met moderne media.

Updates

De afgelopen tijd zijn er veel ontwikkelingen geweest in de wereld van emoji. Zo was er media-aandacht voor de multi-etnische emoji die WhatsApp vorig jaar uitbracht. Voor meer etnische diversiteit kwamen er toen andere tinten naast de standaard blanke huidskleur. Een paar maanden later kwam de nieuwste versie van WhatsApp uit. Met meer categorieën en talloze nieuwe emoji, waaronder een peinzend gezicht, robot, leeuw, eenhoorn, taco, hotdog en veel vlaggen.

Ook Facebook heeft emoji een prominente plek gegeven, met de introductie van *reactions*. Deze vijf reactie-emoji zijn een aanvulling op de *like*-knop. Ze geven gebruikers de mogelijkheid om ten opzichte van een *posting* liefde, lachen, verbazing, verdriet en boosheid te uiten.

Recentelijk berichtten allerlei nieuwsbronnen over onderzoek naar emoji waaruit bleek dat het gebruik verschilt per land. Op Hawaï verzenden ze – niet verrassend – veel surfers, palmbomen en cocktails. Frankrijk maakt zijn reputatie als *le pays d'amour* waar: ze sturen veel hartjes. Nederlanders houden blijkbaar wel van een feestje: ze gebruiken graag emoji die alcohol en feest uitbeelden. De *tears of joy*-emoji, de smiley die huilt van het lachen, wordt wereldwijd het vaakst gebruikt. Deze werd vorig jaar in Engeland zelfs tot 'woord van het jaar' uitgeroepen. Het is duidelijk: emoji zijn *hot*. Maar waarom gebruiken we ze nou zo graag?

Emoticons en kaomoji

De voornaamste reden om emoji te gebruiken is om digitale communicatie te verduidelijken of te nuanceren. Ze helpen ons om beter emotie, stemming en toon over te brengen. Emoji helpen om te compenseren voor spraakelementen die ontbreken bij geschreven taal. Bij schrift ontbreken zogenaamde 'paralinguïstische elementen', zoals nadruk, intonatie en volume. Tevens ontbreekt het aan non-verbale signalen, zoals lichaamstaal

en gebaren. Deze elementen zijn cruciaal om kenbaar te maken wat je bedoelt en voelt. Bij gesproken taal brengen we emoties over zowel door *wat* we zeggen, als door *hoe* we dat zeggen en door de lichaamstaal en gezichtsuitdrukkingen die we daarbij gebruiken.

Om te compenseren voor het gebrek aan nadruk en volume, kun je talige middelen inzetten. Je kunt letters herhalen, dan spreken we van reduplicatie (*superrr, mooooooiooi*). Je gebruikt extra hoofdletters (IK HEB ENORME HONGER). En/of je herhaalt leestekens, met name uitroeptekens en vraagtekens (*nee!!!!, ??,*). Natuurlijk is een combinatie ook mogelijk (HEEEY!!).

Om te compenseren voor ontbrekende intonatie, gezichtsuitdrukkingen en gebaren hebben we visuele middelen tot onze beschikking. In de jaren 80 van de vorige eeuw werden emoticons of smileys uitgevonden: gezichtjes die zijn samengesteld uit typografische tekens, zoals :-), :D, :p, :) en xD. Deze symbolen lees je door je hoofd een kwartslag te draaien. In Japan, daarentegen, was het gebruik van *kaomoji* populair, bv. (o_o), ʎ(˘_˘)ʎ, (ಠ_ಠ)ಠ, o(ಠ_ಠ)o, (*^.*^), ʎ(ಠ益ಠ)ʎ. Fijn aan deze gezichtjes is dat je ze gewoon horizontaal kunt bekijken, maar ze zijn wel moeilijker te maken omdat er meer typografische tekens nodig zijn. Tegenwoordig hebben we dus emoji. Deze kleine afbeeldingen zijn ook van origine Japans, waar ze eind twintigste eeuw werden uitgevonden. Naast het schematisch uitdrukken van emoties zijn er allerlei emoji die objecten, activiteiten en gebeurtenissen verbeelden. De diversiteit is groter dan bij emoticons en kaomoji.

Talige functies

Emoji hebben de potentie om extra emotie of betekenis toe te voegen aan digitale communicatie. In de taalwetenschap bestaan hier allerlei theorieën over. In termen van conversatieanalyse functioneren emoji als volgt: ze laten ontvangers gespreks-elementen zoals toon en emotie beter begrijpen, zodat ze berichten beter kunnen interpreteren. Emoji maken gesprekken levendiger en speelser – denk bijvoorbeeld aan de drol met oogjes

of het spookje. Verder dienen ze soms als 'fatische uitdrukking': ze kunnen een gesprek in stand houden als je niks meer te zeggen hebt.

Pragmatisch gezien zijn emoji het middel bij uitstek om spraakkenmerken als sarcasme en humor uit te drukken, bv. door een emoji met een tong. Ze zijn handig voor verzenders van digitale berichten om hun gevoelens beter uit te drukken, dus om de waargenomen emotionele lading van hun berichten in de hand te houden. Tegelijkertijd brengen emoji de 'illocutionaire kracht' over – je communicatieve bedoeling. Ook specificeren ze de 'propositionele inhoud' (wat je typt) of je attitude daarover (wat je daarvan vindt). En ze kunnen talige handelingen verzachten, zodat de ontvanger geen gezichtsverlies lijdt.

Vanuit de communicatietheorie kun je emoji zien als visueel materiaal dat de communicatie tot een hoger, meer holistisch niveau tilt, door de toevoeging van non-verbale elementen aan verbale berichten. Ze kunnen ook helpen om relaties te onderhouden en voort te zetten via digitale communicatie. Ten slotte gebruiken we emoji om miscommunicatie of irritatie te voorkomen. Zo maakt een simpele knipoogemoji, die aangeeft dat je een talige uiting niet serieus bedoelt, een wezenlijk verschil.

Visuele verrijking

In digitale communicatie combineren we emoji dikwijls met tekstuele uitingen, als in (1)-(4). Op die manier verrijken ze onze geschreven taal. Om er extra nadruk op te leggen, kun je ze herhalen (2).

- (1) superleuk jurkje gekocht!
- (2)   hahaha
- (3) wat eten we vnv, frietjes   ?
- (4) thnx man echt enorm bedankt

De voorbeelden tonen dat er geen regels zijn over wáár een emoji binnen een zin of uiting geplaatst moet worden. Hierin heeft de gebruiker grote vrijheid: begin, midden, einde – alles is mogelijk.

OMG Shakespeare

De verrijking van tekst door emoji zien we ook bij moderne versies van klassieke literatuur. Zo is er de *OMG Shakespeare*-reeks.¹ Shakespeares beroemde toneelstukken zijn 'vertaald' in chatgesprekken met emoji, om ze toegankelijker te maken voor de jeugd. Titels als *srsly Hamlet*, *YOLO Juliet*, *Macbeth #killingit* en *A Midsummer Night #nofilter* ontketenden een storm van kritiek onder Britse academici. Heiligschennis, vanuit hun optiek.

Fragment uit *YOLO Juliet: infantiel of innovatief?*

Vervanging

Verder kunnen we emoji gebruiken in plaats van tekstueel materiaal. Dit blijkt ook uit het fragment uit *YOLO Juliet*, in de zinnen *I just followed my [heart]* en *I swear on the [moon]*. Ze kunnen verschillende talige elementen vervangen, namelijk een woord (5)-(6), woordgroep (7)-(8) of zelfs hele zin (9)-(10).

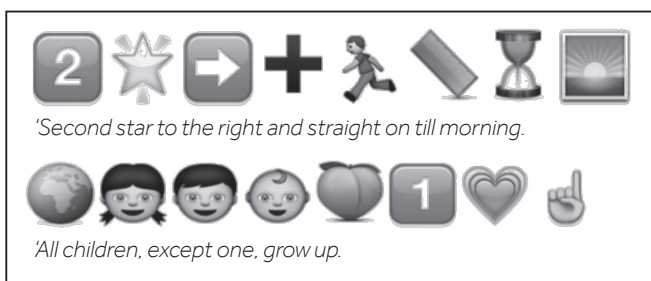
- (5) Heb je mn gezien? (*rugzak*)
- (6) enorme zin in (*chocolade*)
- (7) Kom er zo aan (*met de auto*)
- (8) eerst ff net gesport (*in bad*)
- (9) ? ? (*Zullen we voetballen of basketballen?*)
- (10) (*Ik hou van je*)

Bovendien gebruiken we emoji ter vervanging van interpunctie. In digitale communicatie dienen leestekens vooral een pragmatisch doel: ze markeren het einde van een zin of zinsdeel. Als op deze pauzes echter al een emoji staat, hebben punten en komma's retorisch gezien geen toegevoegde waarde zoals in (4), (8).

Waarom zouden we dan moeite doen om een extra knopje in te drukken? Naast ineffectiviteit speelt esthetiek mogelijk een rol bij het weglaten van leestekens naast emoji.

Emoji Dick

De vervanging van tekst door emoji is terug te vinden in literaire bewerkingen. Enkele boeken zijn compleet vertaald naar emoji. Bijvoorbeeld *Wonderland*, *Neverland* en *Pleasureland*: vertalingen van *Alice in Wonderland*, *Peter Pan* en *Pinocchio* in tienduizenden emoji.² Deze kunstwerken zitten vol met beeldschrift, woordspelingen, rebussen, visuele metaforen en cryptogrammen.

Zinnen uit *Neverland*

De emoji-interpretaties, gepresenteerd op enorm posterformaat, zijn bedoeld als visuele hulpmiddelen. De kunstenaar adviseert om ze naast de originele tekst te lezen, voor een intensere beleving. Het zou de verbeelding stimuleren.

Ook is er *Emoji Dick*, een vertaling van *Moby Dick*.³ Deze is door *crowd sourcing* en *crowd funding* ontstaan: honderden mensen hebben online meegeholpen. Ze bedachten voor elke zin drie vertalingen, waaruit de meest geschikte werd gekozen. Vaak leidde dit echter tot obscure emojireeksen.

Een enthousiasteling begon een Kickstarter-project om de hele Bijbel te vertalen in emoji.⁴ Helaas haalde hij het benodigde budget niet op. Dit toont een interessante verschuiving van het verbale naar het visuele. Een aantal jaar geleden werd er namelijk een Bijbel gepubliceerd in sms-taal, de *SMS-BBL*. Emoji zijn onmiskenbaar karakteristiek voor hedendaagse digitale communicatie.

Rebus

De populariteit van emoji heeft geleid tot vertaalhulp. Een greep uit het aanbod: het online woordenboek *The Emoji Dictionary*, de zoekmachine *Emojipedia*, het boek *How to Speak Emoji* en de app *SpeakEmoji*. Hoe nuttig deze hulpmiddelen in de praktijk zijn, is nog maar de vraag. Veel emoji kun je namelijk op meerdere manieren interpreteren. Een emoji die rookwolkjes uit zijn neus blaast, bijvoorbeeld, kan verontwaardiging of triomf uitdrukken. En een emoji met een mondkapje kan ziekte of walging uitdrukken. Het verschilt per gebruiker welke betekenis hij/zij toeschrijft

aan bepaalde emoji. Zelfs als zo'n hulpmiddel alle mogelijke betekenissen van een emoji op een rijtje zet, is het nog zaak om zelf de bedoelde betekenis te selecteren. Emoji zijn misschien grotendeels iconisch: ze hebben een gangbare betekenis die voor de hand ligt uitgaande van hun vorm. Niettemin zijn ze veelzijdig, flexibel en subjectief: vaak hebben ze ook meer subtiele betekenissen. Mensen van verschillende leeftijden of uit verschillende landen kunnen ze anders opvatten en gebruiken, afhankelijk van hun associaties met de kleine afbeeldingen.

De rebusachtige kwaliteit van emoji staat centraal in het mobiele spelletje *Guess the Emoji*. Hierbij probeer je een reeks emoji te ontcijferen, die uitdrukkingen, songteksten of citaten verbeelden. Dit kan nog knap lastig zijn, want de meeste emoji zijn niet gebonden aan een enkele betekenis. De interpretatie is niet universeel, maar contextueel, cultureel en persoonsgebonden. Bepalend zijn zowel de talige context als de sociale context, evenals culturele en persoonlijke conventies. Hoewel we emoji vaak gebruiken om miscommunicatie te voorkomen, kunnen ze toch verwarring veroorzaken als er een mismatch is tussen de conventies van de verzender en ontvanger.

Cultuurfenomeen

Hun oorspronkelijke gebruik van visuele toevoegingen aan schriftelijke communicatie hebben emoji inmiddels overstegen. Ze lijken een beeldtaal op zichzelf, vergelijkbaar met hiërogliefen in vroeger tijden. Creatievelingen vertaalden literatuur in emoji, maar ook songteksten (bv. Beyoncé's *Crazy in Love*, Katy Perry's *Roar*) en films (bv. Disney's *Aladdin* en *Frozen*). In dit jaar van Jheronimus Bosch (2016) is ook *The Garden of Emoji Delights* het vermelden waard, gebaseerd op zijn wereldberoemde *The Garden of Earthly Delights*.⁵

Emoji zijn niet alleen een cultuurfenomeen op zichzelf, maar ook een uiting van een bredere cultuurverandering, waarbij visuele of multimodale communicatie steeds belangrijker wordt dan verbale. Dit uit zich in sociale media ook in 'stickers'. Deze ingebedde afbeeldingen kunnen net als emoji van alles voorstellen. Voordeel is echter dat ze niet gebonden zijn aan een limiet van 144 pixels en 18 bytes: het zijn *next-level emoji*. Nog een manifestatie van de overgang van verbaal naar multimodaal is de populariteit van visuele sociale media als Instagram en Snapchat. Die zijn gericht op het uitwisselen van foto's; geschreven taal is er van ondergeschikt belang. Kortom, in digitale communicatie zijn emoji niet de enige manifestatie van visualiteit.

Digi-taal

Multimodaliteit is dus alomtegenwoordig in sociale media. Emoji en emoticons zijn hier visueel kenmerkend voor. Andere multimodale kenmerken zijn het integreren van hyperlinks, foto's, geluidsbestanden of video's in de tekst. Maar ook het taalgebruik wijkt veelvuldig af van het 'officiële' Nederlands:

” Hoi! Oo gelukkig, je hebt hem vast gehaald ;-)! Jaa bevalt goed, maar wel een stuk pittiger;-) ok succes met leren maar geniet vooral van je vrije tijd! xxx

jij komt duz he:P
haha, ik probeer het!
moooooooooooooi:D
krijg volgnede week tatoe

Jeeejjj. Level 101!! <http://t.co/8563jdqH>
@myraurbanus ah, en nu de naam :) Mooi hoor!! Cute pic!!

Dit sms'je, chatfragment en deze tweets zijn voorbeelden van digi-taal, een taalvariant die jongeren vaak gebruiken bij informele communicatie via nieuwe media. Digi-taal bevat afwijkingen van de standaardtaalnormen op verschillende schrijfniveaus. Wat betreft spelling zien we veel fonetische spellingen, afkortingen, symbolen en onconventionele interpunctie. Een grammaticaal kenmerk zijn omissies: het weglaten van woorden. Qua woordgebruik vallen de Engelse woorden op. In mijn promotieproject onderzoek ik de wondere wereld van deze digi-taal. Communicatieve innovaties in nieuwe media zijn er dus niet alleen op het non-verbale niveau, maar zeker ook in verbale aspecten. Onze taal blijft zich ontwikkelen, niet het minst in informele digitale contexten.

Conclusie

We hebben gezien dat emoji zowel taalverrijkend als taalvervangend inzetbaar zijn. Soms vervangen ze woorden of zinnen, maar meestal zijn ze een aanvulling daarop. Sommige mensen keuren emoji af: ze zouden een teruggang zijn naar de picturale communicatie die vroegere beschavingen gebruikten. Persoonlijk bekijk ik het liever van de positieve kant. Emoji zijn een pragmatische manier om de talige beperkingen van ons schrift te passeren, door het benutten van de technologische mogelijkheden van nieuwe media. Het multimodaal maken van verbale communicatie helpt om duidelijkheid en nuance aan te brengen in digi-taal en biedt allerlei creatieve vrijheid. Als een foto inderdaad meer zegt dan duizend woorden, dan kun je stukken effectiever communiceren door je tekst aan te vullen met emoji.

Noten

1. <http://www.penguinrandomhouse.com/series/OGS/omg-shakespeare>
2. <http://joehale.bigcartel.com>
3. <http://emojidick.com>
4. <https://www.kickstarter.com/projects/1973395269/the-bible-translated-into-emoticons>
5. <https://vimeo.com/109645144>

Literatuur

Dresner, E. en S.C. Herring (2010), 'Functions of the nonverbal in CMC: Emoticons and illocutionary force'. In: *Communication Theory*, 20(3), blz. 249-268.

Kelly, R., en L. Watts (2015), Characterising the inventive appropriation of emoji as relationally meaningful in mediated close personal relationships. In: *Proceedings of ECSCW Workshop on Experiences of Technology Appropriation: Unanticipated Users, Usage, Circumstances, and Design*.

Lebeduska, L. (2014), Emoji, emoji, what for art thou? Harlot: A Revealing Look at the Arts of Persuasion, 12. <http://harlotofthearts.org/index.php/harlot/article/view/186/157>.

Stark, L. en K. Crawford (2015), 'The conservatism of emoji: Work, affect, and communication'. In: *Social Media + Society*, 1(2), blz. 1-11.

Verheijen, L. (2016), 'De macht van nieuwe media: hoe Nederlandse jongeren communiceren in sms'jes, chats en tweets'. In: D. van de Mierop, L. Buysse, R. Coesemans en P. Gillaerts (red.), *De macht van de taal: Taalbeheersingsonderzoek in Nederland en Vlaanderen*. Leuven: Acco, blz. 275-293.

Walter, J.B. en K.P. D'Addario (2001), 'The impacts of emoticons on message interpretation in computer-mediated communication'. In: *Social Science Computer Review*, 19(3), blz. 324-347.

Lieke Verheijen, MA (1989), is promovenda bij de afdeling Nederlandse Taal en Cultuur en het onderzoeksinstituut Centre for Language Studies aan de Radboud Universiteit. Zij onderzoekt de digi-taal waarmee jongeren communiceren in nieuwe media en de invloed daarvan op hun schrijfvaardigheid.